Werkprogramma 2020 Gezondheidsraad

Aan: de coördinerend minister voor de Gezondheidsraad:
de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Den Haag, 17 september 2019

inhoud

Leeswijzer 3

01 Inleiding 5

02 Zorg 7

2.1 Heroverweging van de 45-minutennorm voor spoedzorg 8
2.2 Psychische en somatische zorgverlening: naar meer verbondenheid 8
2.3 Wet op bijzondere medische verrichtingen 8
2.4 Signaleren en adviseren op het snijvlak van ethiek en gezondheid 9
2.5 Nieuwe technieken van lijkbezorging: toelaatbaar? 9
2.6 Signaleren en evalueren van ontwikkelingen in de cure 9
2.7 Adviseren over rijgeschiktheid 9

03 Preventie en screening 11

3.1 Goed bewegen op jonge leeftijd 12
3.2 Adviseren over vaccinaties 12
3.3 Screening voor, tijdens en na de zwangerschap 12
3.4 Signaleren en prioriteren van ontwikkelingen in bevolkingsonderzoek 13
3.5 Beoordelen van vergunningaanvragen voor bevolkingsonderzoek 13

04 Voeding 15

4.1 Gezonde voeding: eerste duizend dagen en richtlijnen 16
4.2 Gezonde voeding bij cardiometabole aandoeningen 16
4.3 Periodiek vaststellen van normen voor gezonde voeding 16
4.4 Visie op voeding en duurzaamheid: een verkenning 16

05 Leefomgeving 18

5.1 Hoe riskant is wonen in de buurt van hoogspanningslijnen? 19
5.2 Risico's van gespoten pur-isolatie voor bewoners 19
5.3 Gezondheidsrisico's van gewasbescherming voor omwonenden 19
5.4 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en omgeving 19
5.5 Risico's van elektromagnetische velden 20

06 Arbeidsomstandigheden 22

6.1 Adviseren over vaccinaties van werknemers 23
6.2 Adviseren over bescherming tegen schadelijke stoffen 23
6.3 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en arbeidsomstandigheden 25

07 Overig 27

7.1 jongGR 28
7.2 Nationale activiteiten 28
7.3 Internationale activiteiten 28

leeswijzer

Gezondheid wordt door al van factoren beïnvloed. In het werkprogramma van de Gezondheidsraad blijkt dat uit de diverse hoofdstukken waarbinnen de adviesthema's een plaats krijgen. Dit keer komt aan het slot van elk hoofdstuk een vertegenwoordiger van een opdrachtgever van de raad of van een samenwerkingspartner kort aan het woord. Tezamen geven zij een visie op de betekenis van het werk van de raad voor hun beleidsterrein en op de onderlinge taak- en rolverdeling ten behoeve van het gezondheidsbeleid.

01 inleiding

Dit Werkprogramma beschrijft de adviesonderwerpen waar de Gezondheidsraad in 2020 volgens plan aan werkt of mee begint. In overleg met de departementen kunnen prioriteiten tijdens de programmaperiode nog veranderen. Ook is het mogelijk dat zich tussentijds urgente kwesties aandienen. Op de website van de raad (www.gezondheidsraad.nl) zal steeds de actuele stand van zaken worden weergegeven, met informatie over de voorgenomen oplevertermijn van adviezen.

Onderwerp	Opdrachtgever
Zorg	
2.1 Heroverweging van de 45-minutennorm voor spoedzorg	VWS
2.2 Psychische en somatische zorgverlening: naar meer verbondenheid	Ongevraagd
2.3 Wet op bijzondere medische verrichtingen	VWS
2.4 Signaleren en adviseren op het snijvlak van ethiek en gezondheid	VWS
2.5 Nieuwe technieken van lijkbezorging: toelaatbaar?	BZK
2.6 Signaleren en evalueren van ontwikkelingen in de cure	Ongevraagd
2.7 Adviseren over rijgeschiktheid	IenW
Preventie en screening	
3.1 Goed bewegen op jonge leeftijd	VWS
3.2 Adviseren over vaccinaties	VWS
3.3 Screening voor, tijdens en na de zwangerschap	VWS
3.4 Signaleren en prioriteren van ontwikkelingen in bevolkingsonderzoek	VWS
3.5 Beoordelen van vergunningaanvragen voor bevolkingsonderzoek	VWS
Voeding	
4.1 Gezonde voeding: eerste duizend dagen en richtlijnen	VWS/LNV
4.2 Gezonde voeding bij cardiometabole aandoeningen	VWS
4.3 Periodiek vaststellen van normen voor gezonde voeding	VWS/LNV
4.4 Visie op voeding en duurzaamheid: een verkenning	LNV
Leefomgeving	
5.1 Hoe riskant is wonen in de buurt van hoogspanningslijnen?	IenW
5.2 Risico's van gespoten pur-isolatie voor bewoners	BZK
5.3 Gezondheidsrisico's van gewasbescherming voor omwonenden	VWS/LNV/IenW
5.4 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en omgeving	IenW
5.5 Risico's van elektromagnetische velden	EZK
Arbeidsomstandigheden	
6.1 Adviseren over vaccinaties van werknemers	SZW
6.2 Adviseren over bescherming tegen schadelijke stoffen	SZW
6.3 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en arbeidsomstandigheden	SZW

02
zorg

De kwaliteit, veiligheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van diagnostische en therapeutische verrichtingen vormen een vast onderdeel van het werk van de Gezondheidsraad. Daarbij worden ook de ethische, juridische en maatschappelijke implicaties van wetenschappelijke kwesties en ontwikkelingen in de beschouwingen betrokken. Vanwege deze implicaties heeft ook het onderwerp ‘nieuwe technieken van lijkbezorging’ een plaats gekregen in dit aandachtsgebied.

2.1 Heroverweging van de 45-minutennorm voor spoedzorg

Bij wet is vastgelegd dat binnen 45 minuten een ziekenhuis met SEH (Spoedeisende Eerste Hulp) of een afdeling acute verloskunde per ambulance bereikt moet kunnen worden. Organisatorische ontwikkelingen doen hierbij toenemend hun invloed gelden. In de acute zorgverlening is er steeds meer sprake van ketenzorg, waarbij partijen buiten het ziekenhuis een belangrijke rol spelen. Daarnaast doet zich een proces voor van voortgaande specialisatie en concentratie van bepaalde vormen van zorg in enkele ziekenhuizen. Dit heeft geleid tot discussie over de vraag hoe goed de 45-minutennorm gefundeerd is. De minister voor Medische Zorg en Sport (MZS) heeft de Gezondheidsraad om advies gevraagd over de wetenschappelijke onderbouwing van de relatie tussen gezondheidsuitkomsten en de benodigde tijd om in een ziekenhuis te komen. Hij wil daarbij weten of het uitmaakt om welke acute zorgvragen het gaat en hoe de verschillende situaties zich verhouden tot de 45-minutennorm.

2.2 Psychische en somatische zorgverlening: naar meer verbondenheid

De afbakening van vakgebieden langs lijnen van specifieke organen en aandoeningen die worden gedefinieerd als ‘psychisch’ dan wel ‘somatisch’, heeft de afgelopen decennia de diagnostische en behandelmogelijkheden sterk verbeterd. Parallel hieraan is er eenzelfde afbakening gekomen van zorgvoorzieningen, financiering, toezicht en wetenschappelijk onderzoek. Tegelijk kent dit ver doorgevoerde onderscheid ook problematische kanten als het gaat om de diagnostiek en behandeling van patiënten met een combinatie van psychische en somatische aandoeningen. De Gezondheidsraad zal in een ongevraagd advies ingaan op door deze scheiding ontstane knelpunten en oplossingsrichtingen verkennen.

2.3 Wet op bijzondere medische verrichtingen

De Wet op bijzondere medische verrichtingen (Wbmv) biedt een instrumentarium om, op basis van ‘gewichtige belangen’, het aanbod van bepaalde (apparatuur voor) medische verrichtingen te beheersen, te beperken of te verbieden. Tot ‘gewichtige belangen’ behoren in ieder geval: kwaliteit, toegankelijkheid, ethische aspecten en gepast gebruik. Ook een beheerste introductie van dure, innovatieve zorgvoorzieningen kan via de Wbmv worden gereguleerd. Daartoe volstaat dat doelmatigheid eveneens als ‘gewichtig belang’ wordt beschouwd. Om goed onderbouwde keuzes te kunnen maken over de toepassing van de Wbmv heeft de minister voor MZS zich gewend tot de Gezondheidsraad. Met name heeft hij behoefte

aan duidelijke criteria om te bepalen wanneer inzet van de Wbmv gewenst of noodzakelijk is (instroom) en onder welke voorwaarden de vergunningplicht kan worden opgeheven (uitstroom).

2.4 Signaleren en adviseren op het snijvlak van ethiek en gezondheid

Binnen de gezondheidszorg kunnen zich tal van ethische dilemma's voordoen. Belangrijke vraagstukken krijgen aandacht in signalementen. Voor deze activiteit werkt de Gezondheidsraad onder meer samen met de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS), onder de vlag van het Centrum voor Ethiek en Gezondheid (CEG). Elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en expertise dragen de raden bij aan de taakuitvoering van het CEG. Tot de medisch-ethische thema's die in de programmaperiode belicht worden, behoort onder meer de ethiek van het gebruik van sensoren in de context van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Dit signalement is onderdeel van een drieluik over de ethiek van e-health.
Daarnaast kan de vaste Commissie Ethiek en recht van de Gezondheidsraad om advies worden gevraagd over medisch-ethische en gezondheidsrechtelijke kwesties. Deze commissie kan ook uit eigen beweging adviseren.

2.5 Nieuwe technieken van lijkbezorging: toelaatbaar?

Op basis van de huidige wetgeving zijn geen andere vormen van lijkbezorging toegestaan dan begraving, crematie of ontleding ("doneren aan de wetenschap"). Er is echter toenemende belangstelling voor nieuwe technieken, waaronder het zogenoemde resomeren: het oplossen van een lichaam door middel van alkalische hydrolyse. Ook composteren wint aan belangstelling. Over de toelaatbaarheid van deze technieken vindt de laatste jaren veel discussie plaats. Het toestaan daarvan zou namelijk kunnen stuiten op bezwaren van ethische, religieuze en maatschappelijke aard. Ook zouden zich problemen kunnen voordoen met betrekking tot milieubelasting en arbeidsomstandigheden. Gezien deze ontwikkelingen heeft de minister van BZK de Gezondheidsraad gevraagd om een integraal beoordelingskader te ontwikkelen waaraan afzonderlijke technieken kunnen worden getoetst op hun toelaatbaarheid.

2.6 Signaleren en evalueren van ontwikkelingen in de cure

Nieuwe ontwikkelingen in de zorg vragen onverminderd aandacht. Welke nieuwe technologieën bieden kansen voor gezondheidswinst? Hoe kan effectiever, doelmatiger of veiliger worden gewerkt? Welke (kostbare) nieuwe geneesmiddelen worden ontwikkeld, welke hulpmiddelen komen beschikbaar? De Gezondheidsraad zal voor beleidsmakers en veldpartijen enkele lezingen wijden aan ontwikkelingen op dit gebied.

2.7 Adviseren over rijgeschiktheid

Op verzoek van het ministerie van IenW brengt de Gezondheidsraad periodiek advies uit over ontwikkelingen op het gebied van medische eisen voor rijgeschiktheid. Niet alleen de Nederlandse regelgeving wordt hierbij betrokken, maar ook die op Europees niveau. Als een advies daartoe aanleiding geeft, wordt vervolgens de Regeling Eisen Geschiktheid 2000 aangepast.

Interview met Angelique Berg, directeur-generaal bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

“De adviezen van de Gezondheidsraad worden als neutraal gezien. Dat werkt ontzettend prettig bij het structureren van de politieke discussie over ingewikkelde onderwerpen.”

Gezaghebbend orgaan

Het politieke landschap in Nederland is behoorlijk verdeeld. Ook op het gebied van gezondheidsthema’s. Dat maakt het soms ingewikkeld om een gemeenschappelijke deler te vinden. En die heb je toch nodig om beleid te maken. Ik merk dat de adviezen van een gezaghebbend orgaan als de Gezondheidsraad daarin een belangrijke rol spelen. De adviezen worden als neutraal gezien. Dat werkt prettig bij het structureren van de politieke discussie over ingewikkelde onderwerpen.

“Het leuke aan de manier waarop we met elkaar werken vind ik dat we telkens weer samen kijken waar de kansen liggen voor verbeteringen.”

Lijnen kort en open

Het leuke aan de manier waarop we met elkaar werken vind ik dat we steeds samen kijken waar de kansen liggen voor verbeteringen. Daar maken we dan afspraken over. En zo komen we steeds een stapje verder. Het is een kwestie van al doende leert men. Dat vind ik mooi en dat kan alleen omdat de relaties goed zijn en de lijnen kort en open. De onderlinge afstemming is belangrijk, maar met grenzen. De onafhankelijkheid van de Gezondheidsraad staat altijd voorop. Maar onafhankelijkheid betekent niet dat je niet met elkaar kunt praten. Het is goed dat we elkaar op de hoogte houden over de manier waarop ieders werk het beste tot zijn recht komt. Ieder vanuit zijn eigen rol.

Ik kijk uit naar…

Persoonlijk kijk ik met veel belangstelling uit naar het advies over voedingsrichtlijnen voor cardiometabole aandoeningen. Voeding nemen we dag in dag uit tot ons. Het heeft heel veel invloed op ieders gezondheid. We hebben natuurlijk al voedingsrichtlijnen voor de algemene bevolking. Maar het zou best wel eens zo kunnen zijn dat voor een bepaalde groep mensen met bepaald type aandoeningen veel specifiekere richtlijnen nodig zijn. Dat vind ik een heel belangrijk onderwerp.

03
preventie en screening

Voorkomen is beter dan genezen, luidt het spreekwoord. Dat is ook de inzet van het Nationaal Preventieakkoord. Op dit terrein heeft de Gezondheidsraad een omvangrijk takenpakket, vooral waar het gaat om vaccinaties en bevolkingsonderzoek. Leefstijl is eveneens een permanent aangrijpingspunt. Dit keer krijgt het belang van bewegen op jonge leeftijd speciale aandacht.

3.1 Goed bewegen op jonge leeftijd

In het advies ‘Beweegrichtlijnen 2017’ verklaarde de Gezondheidsraad geen onderzoek te hebben gevonden dat aanknopingspunten biedt voor het opstellen van richtlijnen voor nul- tot vierjarigen. Tegelijk geeft het veld inmiddels te kennen grote behoefte te hebben aan een beweegadvies voor deze groep. Zo heeft het Kenniscentrum Sport een door tientallen organisaties ondertekende oproep gedaan aan de minister voor MZS om de Gezondheidsraad hierover om advies te vragen. De raad zou onder meer een oordeel kunnen geven over de methodieken die in andere landen worden gebruikt om tot een beweegadvies te komen.

3.2 Adviseren over vaccinaties

Het ministerie van VWS heeft, op basis van door de Gezondheidsraad ontwikkelde criteria voor prioritering, een werkagenda voor 2018 tot 2021 vastgesteld. Conform deze agenda zal de raad in 2020 werken aan adviezen over vaccinatie tegen influenza en waterpokken en over herziening van het Rijksvaccinatieprogramma. Prioriteiten kunnen echter nog veranderen. Voor inhoudelijke analyses stemt de Gezondheidsraad zijn werkzaamheden zo veel mogelijk af met het RIVM. Bij de advisering over vaccinaties werkt de raad verder samen met Zorginstituut Nederland.

3.3 Screening voor, tijdens en na de zwangerschap

Screening in de vroegste fase van het leven is een veld met een grote dynamiek. Het begint al vóór de zwangerschap, met de mogelijkheid van zogeheten preconceptionele screening op dragerschap van bepaalde erfelijke aandoeningen. Screening tijdens de zwangerschap – prenatale screening – is de laatste jaren volop in het nieuws, vooral door de proefinvoering van de niet-invasieve prenatale test (NIPT). Deze bloedtest stelt betrouwbaar vast of een foetus een ernstige afwijking heeft, zoals het downsyndroom. Ten slotte is er de neonatale screening, waarbij hielprikbloed van pasgeborenen wordt onderzocht op ziekten om gezondheidsschade te voorkomen of te beperken. Een vraag die de Gezondheidsraad in de programmaperiode behandelt gaat over de voorwaarden waaronder neonatale screening op onbehandelbare aandoeningen zou kunnen worden aangeboden. Het ministerie van VWS heeft de komende jaren behoefte aan adviezen van de Gezondheidsraad over diverse vraagstukken die zich op het brede en complexe terrein van screening rond de zwangerschap aandienen.

3.4 Signaleren en prioriteren van ontwikkelingen in bevolkingsonderzoek

Vroege opsporing van ziekten en onderzoek naar risicofactoren krijgen veel aandacht. De wetenschappelijke ontwikkelingen gaan snel en betreffen alle leeftijdsgroepen, van on- en pasgeborenen tot ouderen. Enerzijds kan het gaan om nieuwe mogelijkheden voor screening, anderzijds om innovaties binnen bestaande screeningsprogramma's. Het ministerie van VWS acht het van belang om tijdig op gunstige ontwikkelingen te kunnen inspelen. Met het oog daarop heeft de Gezondheidsraad de ontwikkelingen verkend en criteria voorgesteld voor de prioritering van adviesthema's. De raad heeft daarbij ook input gevraagd van veldpartijen, waaronder RIVM en ZonMw.

3.5 Beoordelen van vergunningaanvragen voor bevolkingsonderzoek

Bepaalde, in de Wet op het bevolkingsonderzoek (WBO) omschreven, categorieën van bevolkingsonderzoek mogen niet worden verricht zonder een hiertoe door de minister van VWS verleende vergunning. Krachtens de WBO laat de minister zich daarover eerst adviseren door de Gezondheidsraad, die daartoe de vergunningaanvraag toetst aan de criteria die in de WBO zijn neergelegd.

Interview met Jaap van Delden, hoofd Centrum voor Bevolkingsonderzoek RIVM

> *“De adviezen van de Gezondheidsraad vormen een startpunt voor de rest van het proces.”*

Startpunt
Ik ben heel blij met de samenwerking met de Gezondheidsraad. Vanuit de verschillende rollen die we hebben, vullen we elkaar goed aan. De Gezondheidsraad met een onafhankelijke, wetenschappelijke adviesfunctie en het RIVM Centrum voor Bevolkingsonderzoek als partij voor de implementatie en uitvoering. De adviezen van de Gezondheidsraad vormen een startpunt voor de rest van het proces. Dat zegt iets over de kwaliteit van de adviezen en over de status die ze hebben. Als de Gezondheidsraad iets zegt, wordt dat niet ter discussie gesteld. Dat is voor ons als RIVM ook heel prettig. Wanneer wij met veldpartijen in gesprek gaan over de manier waarop het beleid uitgevoerd wordt, hoeft wat al in een advies van de Gezondheidsraad staat niet opnieuw bediscussieerd te worden.

> *“Doordat we meer afstemmen, wordt onze samenwerking flexibeler en de processen sneller.”*

Parallel
We weten elkaar goed te vinden en bespreken steeds vroeger in het traject: wie heeft wat wanneer nodig? Vroeger hadden we een soort one size fits all aanpak. Dat hebben we bijvoorbeeld doorlopen bij het bevolkingsonderzoek naar darmkanker. Dat was heel gedegen en zorgvuldig, maar kost ook veel tijd. Passend bij een groot besluit als het invoeren van een nieuw bevolkingsonderzoek. Maar die aanpak werkt niet wanneer je alleen een innovatie wilt doorvoeren in een bestaand bevolkingsonderzoek. Dan is het alsof je met een enorme graafmachine een hortensia gaat verplaatsen. Een graafmachine heb je nodig als je een hele oprit wilt aanleggen. Een hortensia verplaatsen, kun je gewoon met een schep doen. Doordat we meer afstemmen, wordt onze samenwerking flexibeler en de processen sneller. We weten beter van elkaar wat we op welk moment nodig hebben. Dat maakt ook dat zaken die voorheen na elkaar werden uitgevoerd, nu soms al parallel aan elkaar kunnen plaatsvinden. Dat kan enorm schelen in de doorlooptijd van een traject.

04
voeding

De *Richtlijnen goede voeding 2015* van de Gezondheidsraad gelden voor de algemene bevolking. Voor bepaalde groepen zijn echter afzonderlijke richtlijnen nodig. In de programmaperiode zal worden gewerkt aan voedingsadviezen voor specifieke doelgroepen: zwangere vrouwen, lacterende vrouwen en nul- tot tweejarigen. Ook zal een advies worden opgesteld over gezonde voeding bij cardiometabole aandoeningen. Verder adviseert de raad over voedingsnormen in de volle breedte.

4.1 Gezonde voeding: eerste duizend dagen en richtlijnen

Al vanaf de conceptie zijn er aangrijpingspunten om de gezondheid van het latere kind te bevorderen. Eén factor daarbij is gezonde voeding. Steeds duidelijker wordt dat de eerste duizend dagen in het leven, gerekend vanaf de conceptie, dan van bijzonder belang zijn. Tijdens de zwangerschap en de borstvoeding is het kind afhankelijk van wat de moeder tot zich neemt. In de daaropvolgende jaren moeten ouders het kind leren een gezond eetpatroon te ontwikkelen. De Gezondheidsraad zal de stand van wetenschap op dit gebied in kaart brengen. Op basis van deze analyse zal de raad bestaande voedingsaanbevelingen voor zwangere en lacterende vrouwen en voor nul-tot tweejarigen beoordelen en daarover in deeladviezen rapporteren.

4.2 Gezonde voeding bij cardiometabole aandoeningen

De Richtlijnen goede voeding gelden voor de gezonde bevolking. Steeds meer mensen hebben echter een of meer chronische aandoeningen. De vraag is of, en zo ja welke aanpassingen van de richtlijnen nodig zijn voor een positief effect bij hun behandeling. Bij mensen met cardiometabole aandoeningen (hart- en vaatziekten, diabetes mellitus en nierziekten) of een hoog risico daarop zijn er aanwijzingen dat goede voeding een gunstige invloed heeft op de gezondheid. De staatssecretaris van VWS wil weten welke voedingsadviezen hierbij van bewezen waarde zijn.

4.3 Periodiek vaststellen van normen voor gezonde voeding

De Gezondheidsraad gaat periodiek na of de voedingsnormen voor energie en voedingsstoffen aanpassing behoeven, dan wel of nieuwe normen moeten worden geformuleerd. Er zijn veel internationale activiteiten op dit vlak waarvan de raad gebruik maakt. Vooral de reeks rapporten van de *European Food Safety Authority* (EFSA) die de laatste jaren beschikbaar zijn gekomen, vormen aanleiding voor de Gezondheidsraad om de Nederlandse voedingsnormen te evalueren. In 2018 verscheen een eerste deeladvies, met nieuwe voedingsnormen voor vitamines en mineralen voor volwassenen. Er volgen nog adviezen over andere groepen en andere voedingsstoffen.

4.4 Visie op voeding en duurzaamheid: een verkenning

De productie van voedsel heeft gevolgen voor de belasting van het milieu en het welzijn van dieren. Al geruime tijd is er daarom aandacht voor gezonde en duurzame keuzes voor consumptie. Het ministerie van LNV is bezig met de verdere ontwikkeling van een visie op voeding en duurzaamheid en doet een beroep op de Gezondheidsraad voor een nadere verkenning van themas's en mogelijke acties.

Interview met Marije Beens, directeur Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit, tevens plaatsvervangend directeur-generaal Agro bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

> *“De adviezen van de Gezondheidsraad helpen ons om de gezondheidsaspecten op de verschillende beleidsterreinen goed in beeld te hebben.”*

Gezondheidsaspecten in beeld

Met de Gezondheidsraad beschikt de Rijksoverheid over een orgaan waar experts op het gebied van volksgezondheid ons van onafhankelijk en kwalitatief goed advies kunnen voorzien. Voor het ministerie van LNV is dat belangrijk, omdat veel beleidsonderwerpen van dit departement ook aan het thema gezondheid raken. We willen bijvoorbeeld dat voedsel op een duurzame en veilige wijze geteeld wordt, maar ook dat de consument er verstandig mee omgaat en voedselverspilling wordt voorkomen. En in de veehouderij is naast diergezondheid – zoals minder gebruik van antibiotica – ook het voorkomen van risico’s voor omwonenden een belangrijk thema. Een andere tak van LNV is natuur. Daar weten we steeds meer over het positieve effect van een groene omgeving op de gezondheid. De adviezen van de Gezondheidsraad helpen ons om de gezondheidsaspecten op de verschillende beleidsterreinen goed in beeld te hebben.

> *“Samen ontdekken we hoe we elkaar ook steeds beter kunnen vinden rond de meer strategische vragen.”*

Visie op voeding en duurzaamheid

Mijn ervaring is dat de Gezondheidsraad helder voor ogen heeft hoe je in een goede samenwerking je onafhankelijke positie kunt bewaken. Samen ontdekken we hoe we elkaar ook steeds beter kunnen vinden rond de meer strategische vragen. Zo staat op het werkprogramma 2020 een verkenning van de visie op voeding en duurzaamheid. Vanuit het ministerie kijken we bijvoorbeeld naar mogelijkheden voor boeren om anders en meer duurzaam te produceren. Of hoe we kunnen zorgen dat consumenten meer waardering hebben voor voedsel en er minder verspilling plaatsvindt. Dat is een transitieproces dat tijd nodig heeft. Ik kijk er naar uit om met elkaar te verkennen waar adviezen van de Gezondheidsraad kunnen bijdragen aan het verder brengen van die transitie.

05 leefomgeving

Een schone, veilige en duurzame leefomgeving is van groot belang voor de volksgezondheid. Hoe gezondheid kan worden meegewogen in het omgevingsbeleid is daarbij steeds aan de orde. Op dit gebied kent de Gezondheidsraad een lange traditie van advisering. Signalering van kansen en bedreigingen ziet de raad als een permanente taak.

5.1 Hoe riskant is wonen in de buurt van hoogspanningslijnen?

Hoogspanningslijnen zijn een bron van extreem laagfrequente elektromagnetische (ELF-EM) velden. Mensen in de omgeving maken zich vaak zorgen over de gezondheidsrisico's van blootstelling aan dergelijke velden. De staatssecretaris van IenW vraagt de raad om de huidige wetenschappelijke inzichten op een rij te zetten. Dat gebeurt in de vorm van een drieluik. In 2018 verscheen het eerste deeladvies: *Hoogspanningslijnen en gezondheid deel 1: kanker bij kinderen.* Er volgen nog adviezen over verbanden met kanker bij volwassenen en met neurodegeneratieve aandoeningen.

5.2 Risico's van gespoten pur-isolatie voor bewoners

Steeds meer bestaande woningen worden van vloerisolatie voorzien. Een veel gebruikt isolatiemateriaal daarbij is polyurethaan (pur). Dat wordt op locatie vervaardigd en als schuim in de kruipruimte gespoten. Blootstelling aan een van de componenten daarvan, zogeheten isocyanaten, zou volgens sommigen tot gezondheidsklachten bij bewoners leiden. In aanvulling op een advies van de Gezondheidsraad over beroepsmatige blootstelling aan isocyanaten heeft de minister van BZK de raad gevraagd om de risico's van pur-isolatie voor bewoners in kaart te brengen.

5.3 Gezondheidsrisico's van gewasbescherming voor omwonenden

In 2014 heeft de Gezondheidsraad aanbevolen om onderzoek te doen naar blootstelling van omwonenden van agrarische percelen aan gewasbeschermingsmiddelen. Dat onderzoek is inmiddels uitgevoerd, evenals een gezondheidsverkenning. De bewindspersonen van VWS, LNV en IenW vragen de raad nu om een nadere duiding van de onderzoeksuitkomsten. Wat is de actuele stand van kennis over de gezondheidsrisico's van blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen? Is aanvullend onderzoek nodig om daarover een uitspraak te kunnen doen en, zo ja, hoe dient dergelijk onderzoek dan te worden opgezet? In hoeverre zijn aanpassingen in het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen nodig, vooral ter bescherming van kwetsbare groepen, zoals kinderen en zwangere vrouwen?

5.4 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en omgeving

Waar het gaat om de invloed van de leefomgeving op de gezondheid houdt de Gezondheidsraad de vinger aan de pols en agendeert hij prioritaire thema's. Daarbij wordt ook het netwerk van de raad geconsulteerd. Bij de gesignaleerde onderwerpen wordt onder meer beoordeeld hoe

sterk de wetenschappelijke aanwijzingen zijn voor gezondheidsrisico's en welke tegenmaatregelen mogelijk zijn. Aan bod komen onder andere vragen rond de energietransitie.

5.5 Risico's van elektromagnetische velden

Vooral door de opmars van de mobiele telefonie en andere vormen van draadloze telecommunicatie staat de invloed van elektromagnetische velden en straling op de gezondheid erg in de belangstelling. Ook andere toepassingen – zoals hoogspanningslijnen, elektrische apparatuur en allerhande automatische toegang- en controlesystemen – roepen van tijd tot tijd vragen op. Het is een vaste activiteit van de Gezondheidsraad om de wetenschappelijke ontwikkelingen nauwlettend te volgen, daarover periodiek te rapporteren en adviesaanvragen te beantwoorden. Hierbij werkt de raad nauw samen met het Kennisplatform Elektromagnetische Velden.

Interview met Judith Elsinghorst, directeur Omgevingsveiligheid en Milieurisico's bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

> *"De adviezen van de Gezondheidsraad zijn gedegen, goed onderbouwd en onbetwist."*

De juiste vragen

De adviezen van de Gezondheidsraad zijn gedegen, goed onderbouwd en onbetwist. Daarmee vormen ze een helder vertrekpunt voor ons als beleidsmakers. We zijn ons er altijd van bewust dat het de raad is die het advies opstelt. Wat daar ook uitkomt. Of dat nou wel of niet is wat we hadden verwacht, of gehoopt. Het meest belangrijk is dat een advies antwoord geeft op de juiste vragen en we samen de tijd nemen voor om die vragen scherp te krijgen. De waarnemers vanuit het departement kunnen tijdens het proces scherp voor ogen houden wat de achtergrond is van een vraag. Daarmee kan een advies alleen maar aan relevantie winnen.

Momentum

De tijdigheid van adviezen blijft een belangrijk gezamenlijk aandachtspunt. De kwaliteit staat voorop, maar je wilt ook een momentum niet missen. Het is zonde als een advies niet op tijd verschijnt om mee te worden genomen bij de beleidsbepaling. Het is goed te merken dat de Gezondheidsraad steeds meer experimenteert met verschillende werkwijzen. Als departement kunnen wij op onze beurt steeds helder meegeven waarom we iets voor een bepaalde tijd vragen. Zo zorgen we samen dat de adviezen maximale impact hebben.

> *"Ik hoop en verwacht dat het advies van de Gezondheidsraad ons helpt om onze keuzes te onderbouwen en focus aan te brengen."*

Focus

Op het werkprogramma 2020 staat een advies over gewasbescherming en de gezondheid van omwonenden. Daar is al uitgebreid onderzoek naar gedaan en nog veel vervolgonderzoek mogelijk. Maar welk onderzoek is nu écht essentieel? Ik hoop en verwacht dat het advies van de Gezondheidsraad ons helpt om onze keuzes te onderbouwen en focus aan te brengen.

06 arbeidsomstandigheden

Een structurele taak van de Gezondheidsraad is bij te dragen aan gezonde arbeidsomstandigheden voor werknemers. Advisering over bescherming tegen schadelijke stoffen maakt een belangrijk deel van de activiteiten uit. Internationale afstemming en samenwerking hebben daarbij een prominente plaats op de agenda. Ook het vaccineren van werknemers tegen infectieziekten krijgt aandacht.

6.1 Adviseren over vaccinaties van werknemers

Op verzoek van de minister van SZW betrekt de Gezondheidsraad bij de advisering over vaccinaties (zie onderwerp 3.2) integraal ook het perspectief van de werknemer. Dat gebeurt aan de hand van een beoordelingskader waarmee werkgevers kunnen nagaan wanneer vaccinatie van werknemers is aan te raden ter bescherming van die werknemers zelf of van derden. In overleg met het ministerie van SZW zal uit de mogelijke adviesonderwerpen (vaccinatie tegen rotavirus, pneumokokken, meningokokken, humaan papillomavirus en gordelroos) voor de komende programmaperiode een keuze worden gemaakt.

6.2 Adviseren over bescherming tegen schadelijke stoffen

Werknemers kunnen tijdens het werk worden blootgesteld aan tal van stoffen, die schadelijk kunnen zijn voor hun gezondheid. Op verzoek van de minister van SZW beoordeelt de Gezondheidsraad de toxische eigenschappen en gezondheidseffecten van deze stoffen. Op grond van de beschikbare wetenschappelijke kennis wordt bepaald welk niveau van blootstelling op de werkplek veilig zal zijn of – wanneer dat niveau niet aan te geven is – aanvaardbaar. Een aanbeveling voor een gezondheidskundige advieswaarde door de raad vormt de basis voor een door de overheid of door werkgevers zelf vast te stellen grenswaarde. Ook doet de Gezondheidsraad voorstellen voor de indeling in gevaarklassen van kankerverwekkende en reproductietoxische stoffen.

6.2.1 Internationale samenwerking en afstemming

Voor de beoordeling van stoffen werkt de Gezondheidsraad soms samen met de Noord-Europese *Nordic Expert Group* (NEG), het Amerikaanse *National Institute of Occupational Safety and Health* (NIOSH) of het *Agence National de Sécurité Sanitaire, de l'Alimentation, de l'Environnement et du Travail* (ANSES). Verder houdt de raad contact met de *Ausschuss für Gefahrstoffe* (AGS) van de *Bundesanstalt für Arbeitsschutz und Arbeitsmedizin* en de *Senatskommission zur Prüfung gesundheitsschädlicher Arbeitsstoffe* van de *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (DFG). Daarnaast becommentarieert de Gezondheidsraad conceptadviezen die door het *Risk Assessment Committee* (RAC) van de *European Chemicals Agency* (ECHA) in het kader van de REACH-regelgeving worden voorgelegd aan derden en waarover de raad eerder advies heeft uitgebracht.

De Gezondheidsraad streeft naar een binnen Europa uniforme aanpak voor het vaststellen van gezondheidskundige advieswaarden of risicoge-

tallen. In de komende programmaperiode zal de samenwerking met de Europese partners verder geïntensiveerd worden.

6.2.2 Gezondheidskundige advieswaarden voor kankerverwekkende en niet-kankerverwekkende stoffen

De Gezondheidsraad doet aanbevelingen over gezondheidskundige advieswaarden en berekent daarnaast voor kankerverwekkende stoffen die het genetisch materiaal beschadigen, het blootstellingsniveau op de werkplek bij door de overheid vastgestelde streef- en verbodsrisiconiveaus. Het gaat hierbij om de extra risico's op kanker als gevolg van blootstelling gedurende een heel arbeidsleven. De raad werkt enerzijds aan adviezen ten behoeve van de implementatie van EU-grenswaarden. Anderzijds gaat het om adviezen ten behoeve van het vaststellen van nationale grenswaarden. Bij elk advies wordt ook beoordeeld of classificatie als kankerverwekkend of reproductietoxisch nodig is. De volgende stoffen staan op de rol, waarbij de eerste categorie beleidsmatig prioriteit heeft (zie tabel).

Adviezen voor de implementatie van EU-grenswaarden

- (Hard)houtstof
- Koolmonoxide
- Respirabele kristallijne silica (kwarts)
- Terfenyl (gehydrogeneerd)

Adviezen voor het vaststellen van nationale grenswaarden

- Benzo(a)pyreen
- Bischloormethylether
- Cyclofosfamide
- 1,3-Dichloor-2-propanol
- Minerale oliën
- Nitrosoamines
- Propanolide
- Rubberstof en rubberdamp
- Inhaleerbaar en respirabel stof
- Trichloorethyleen
- Vuurvaste keramische vezels
- Enige benzidineverwante verbindingen (te weten: N,N'-diacetylbenzidine, 2,4-diaminotolueen, o-dianisidine, 3,3'-dichloorbenzidine en 3,3'-dichloorbenzidinedihydrochloride en o-tolidine).

Tijdens de programmaperiode streeft de raad ernaar voor drie stoffen een advies op te stellen.

6.2.3 Classificatie van stoffen als kankerverwekkend, mutageen in geslachtscellen en reproductietoxisch

Een andere activiteit van de Gezondheidsraad is de beoordeling van specifieke toxische eigenschappen van stoffen: kankerverwekkend, mutageen in geslachtscellen of reproductietoxisch (in staat de vruchtbaarheid aan te tasten of schade bij het nageslacht te veroorzaken). Op basis van de beschikbare wetenschappelijke kennis worden stoffen ingedeeld in categorieën die zijn afgeleid van het Europese classificatiesysteem (Regulation (EC) No. 1272/2008 – classification, labelling and packaging of substances and mixtures (CLP), Annex VI). De lijst met te beoordelen stoffen is de volgende (zie tabel).

Adviezen voor de classificatie als kankerverwekkend en/of mutageen in geslachtscellen
• 1-Broompropaan • Cumeen • Lood en anorganische loodverbindingen • Methylisobutylketon • Pyridine • 1-Ter-butoxypropan-2-ol • Vinylacetaat
Adviezen voor de classificatie als reproductietoxisch
• All-trans retinolzuur • Cadmium en cadmiumverbindingen • Lood en loodverbindingen • Molybdeen en molybdeenverbindingen • p-Nonylfenol • Tin en tinverbindingen

Tijdens de programmaperiode streeft de raad ernaar voor beide categorieën twee adviezen te publiceren.

6.3 Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en arbeidsomstandigheden

Naast risico's van blootstelling aan stoffen op de werkplek zijn er andere arbeidsomstandigheden die de gezondheid van werknemers kunnen schaden. De Gezondheidsraad volgt de stand van wetenschap op dit gebied. Indien er onderwerpen spelen die onder de aandacht gebracht moeten worden van regering en parlement, brengt hij gevraagd of op eigen initiatief daarover signalementen uit.

Interview met Judith Bloem, afdelingshoofd Gezond Werken bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

> *“De adviezen van de Gezondheidsraad vormen voor ons de basis van het hele grenswaardenstelsel.”*

Autoriteit

De aanpak van gevaarlijke stoffen op de wekvloer heeft hoge prioriteit voor de staatssecretaris van SWZ. Jaarlijks overlijden er nog altijd ongeveer drieduizend mensen aan de gevolgen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen in hun arbeidsverleden. Werkgevers en werknemers hebben vaak niet door dat het een sluipmoordenaar kan zijn, die heel geleidelijk je gezondheid in gevaar brengt. De adviezen van de Gezondheidsraad vormen voor ons de basis van het hele grenswaardenstelsel. Er wordt helderheid gegeven over vragen als: Wanneer is het nog veilig op de werkplek? En is er sprake van een aanvaardbaar risico? Vragen die ook voor onze Inspectie heel belangrijk zijn. Vervolgens kijken de sociale partners in de Sociaal Economische Raad (SER) naar de haalbaarheid daarvan.

Wat voor ons zo waardevol is, is dat de kwaliteit van de adviezen van de Gezondheidsraad nooit ter discussie staat. Het is een autoriteit. Wij kunnen erop varen bij het maken van beleid. Dankzij het gezag van de raad is het makkelijker om hier ook draagvlak voor te vinden. Er hoeft niet eerst nog een hele discussie plaats te vinden over feiten.

> *“Wat voor ons zo waardevol is, is dat de kwaliteit van de adviezen van de Gezondheidsraad nooit ter discussie staat.”*

Dwarsverbanden

Toen ik het werkprogramma zag, vond ik het mooi te zien dat er ook dwarsverbanden zijn met adviesvragen vanuit andere ministeries. Zo ligt er vanuit het ministerie van BZK de vraag om advies te geven over nieuwe technieken van lijkbezorging. Daarbij komen ook arbeidsomstandigheden aan bod. Voor ons is dat dus eveneens relevant. We zijn er blij mee dat dit op het werkprogramma staat.

07
overig

Gevraagd en ongevraagd adviseren vormt het leeuwendeel van het werk van de Gezondheidsraad. Maar de raad is ook op nationaal en internationaal niveau actief om het advieswerk een bredere basis te geven.

7.1 jongGR

Via de Jonge Gezondheidsraad (jongGR) worden jonge wetenschappers betrokken bij het werk van de Gezondheidsraad. Dat gebeurt onder meer met consultaties rond actuele adviesonderwerpen, workshops of thematische bijeenkomsten. Jonge wetenschappers komen zo in contact met andere wetenschappers en beleidsmakers.

7.2 Nationale activiteiten

De afstemming en samenwerking met andere adviesorganen en organisaties, zoals RIVM en ZonMw, zijn van groot belang voor de gevraagde en ongevraagde advisering. Ethische en juridische aspecten van wetenschappelijke ontwikkelingen op het terrein van de volksgezondheid volgt de Gezondheidsraad onder meer in het kader van het CEG, waarin de raad samenwerkt met de RVS. Op het gebied van vaccinaties stemt de Gezondheidsraad zijn activiteiten af met Zorginstituut Nederland. Verder onderhoudt de raad nauw contact met andere organisaties, zoals patiëntenverenigingen, kennisinstituten en wetenschappelijke verenigingen. Ook dit draagt in hoge mate bij aan de kwaliteit van de advisering.

7.3 Internationale activiteiten

Op diverse aandachtsgebieden werkt de Gezondheidsraad samen met buitenlandse organisaties. Van de nieuwste verrichtingen, procedures, medische hulpmiddelen en geneesmiddelen blijft de Gezondheidsraad op de hoogte door onder meer deel te nemen in EuroScan, een internationaal netwerk voor het identificeren van betekenisvolle *emerging health technologies*. Voor de signalering op het terrein van voeding en voedselkwaliteit sluit de raad nauw aan bij adviezen van internationale organisaties als de EFSA. Op het gebied van elektromagnetische velden, straling en gezondheid werkt de raad samen met de WHO. Ook op het terrein van de bescherming tegen schadelijke stoffen op de werkplek werkt de Gezondheidsraad samen met diverse buitenlandse instituten (zie paragraaf 6.2.1). Verder onderhoudt de raad contacten met de Amerikaanse *National Academy of Medicine*. Op het gebied van ethiek en gezondheid neemt de raad deel aan het NEC-forum (*Forum of National Ethics Councils*) en COMETH (*Conference of National Ethics Committees*), een informeel netwerk in de landen van de Raad van Europa.

De Gezondheidsraad, ingesteld in 1902, is een adviesorgaan met als taak de regering en het parlement ‘voor te lichten over de stand der wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek’ (art. 22 Gezondheidswet).
De Gezondheidsraad ontvangt de meeste adviesvragen van de bewindslieden van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Infrastructuur en Waterstaat; Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Economische Zaken en Klimaat. De raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen, en ontwikkelingen of trends signaleren die van belang zijn voor het overheidsbeleid.
De adviezen van de Gezondheidsraad zijn openbaar en worden als regel opgesteld door multidisciplinaire commissies van – op persoonlijke titel benoemde – Nederlandse en soms buitenlandse deskundigen.

U kunt dit document downloaden van www.gezondheidsraad.nl.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
Gezondheidsraad. Werkprogramma 2020 Gezondheidsraad. Den Haag: Gezondheidsraad, 2019.

Auteursrecht voorbehouden